

Asia: VN/3884/2020

Korkeakoulutuksen saavutettavuussuunnitelma

Lausunnonantajan näkemykset saavutettavuuden edistämisen tavoitteista

Tavoite 1

1

Lisähuomioita tavoitteesta 1

Lakien taustamateriaalissa/perusteluissa tulee luetella ja määritellä kaikki ne erityisryhmät, jotka tällä hetkellä ovat aliedustettuina korkeakoulutuksessa. Siten lakiin kirjattu velvoite ei jää epämääräiseksi ja kohdentumattomaksi. Kaikkien erityisryhmien määrittely samalla muistuttaa ryhmien erilaisista tarpeista saavutettavuuden toteutumiseksi ja velvoittaa korkeakouluja kohdentamaan niistä kullekin tarpeenmukaisia toimenpiteitä.

Tavoite 2

1

Lisähuomioita tavoitteesta 2

Kansallisten korkeakoulutuksen saavutettavuuslinjausten ja -tavoitteiden tulee kuitenkin ohjata korkeakouluja melko tarkasti ja velvoittavasti. Korkeakoulutuksen tulee olla kaikille erityisryhmille alueellisesti yhdenvertaista ja täyttää kansalliset vähimmäiskriteerit.

Saavutettavuussuunnitelmien laatiminen tulisi kytkeä osaksi muuta toiminnan suunnittelua. Aikataulu (vuoden 2022 loppuun mennessä) vaikuttaa melko kireältä.

Tavoite 3

2

Lisähuomioita tavoitteesta 3

Tässä tärkeä huomio on resursointitarpeiden ja -tapojen arviointi korkeakoulujen rahoitusmallien päivittämisen yhteydessä. Saavutettavuuden edistäminen käytännön toimenpiteinä vaatii riittävät resurssit, eikä niistä pidä tinkiä. Suomen korkeakouluissa tulisi harkita – Britannian mallin mukaisesti – saavutettavuuspalveluyksikön perustamista vastaamaan eritaustaisten opiskelijaryhmien opiskelun tuesta ja erityisjärjestelyistä. Erilaisten opiskelijoiden tarpeiden tunnistaminen ja erilaisten tukikeinojen/erityisjärjestelyjen hallitseminen vaatii erityistä osaamista ja jatkuvaa kehittämistä, sekä opiskelijoita että henkilöstöä aktiivisesti kuunnellen. Riittämättömillä resursseilla toimenpiteet jäävät helposti pinnallisiksi ja vajaiksi, eikä niillä ole haluttua vaikutusta pidemmänkään ajan kuluessa. Resursointi kannattaa myös taloudellisesti: saavutettavuudesta huolehtiminen kaikkien erityisryhmien osalta tulee näkymään nopeampina valmistumisaikoina, parempina oppimistuloksina sekä paremmin voivina ja paremmat työelämävalmiudet omaavina opiskelijoina.

Saavutettavuus on keskeinen osa opetuksen laatua, mutta sen toteutumisen seurannan kytkeminen korkeakoulujen laatujärjestelmiin voi olla lyhyellä aikataululla hankalaa. Saavutettavuuden kehittymisestä tulisi tehdä oma erillinen, huolella valituilla indikaattoreilla toteutettava seurantaselvityksensä, jotta tieto saadaan kaikista korkeakouluista yhdenmukaisesti tiettyä ajankohtana.

Tavoite 4

1

Lisähuomioita tavoitteesta 4

-

Tavoite 5

2

Lisähuomioita tavoitteesta 5

Foorumin työskentelyn tavoitteet, tavat ja resursointi jäävät tässä vielä melko epämääräisiksi.

Jos foorumi perustetaan, sen jäseniksi tulee ehdottomasti kutsua edustajat kaikkien aliedustettujen ryhmien edunvalvontajärjestöistä, mikäli ryhmillä sellaiset on. Edunvalvontajärjestöjen kautta foorumin työskentelyyn saadaan mukaan myös kokemusasiantuntijoiden tieto ja kehittämisajatukset. Kokemusasiantuntijoita ovat nykyiset ja entiset omaa erityisryhmäänsä edustavat opiskelijat, ja ilman heidän panostaan saavutettavuuden pitkäjänteinen kehittäminen jää väistämättä puutteelliseksi.

Tämän tavoitteen täsmennyksen loppuosa jää liian epämääräiseksi ja tulkinnanvaraiseksi: ”Lisäksi korkeakoulut edistävät korkeakoulutuksen saavutettavuutta muussa verkostomaisessa yhteistyössä (mitä tällä varsinaisesti tarkoitetaan?), nimeävät koordinaattorit saavutettavuussuunnitelman toteutukseen (suunnitelman laatimiseen vai suunnitelman toteuttamiseen – yksi koordinaattori per

korkeakoulu? Liian pieni resurssi ainakin suunnitelman toteuttamista ajatellen) ja toteuttavat saavutettavuussuunnitelmien pohjalta systemaattisesti hyviä käytäntöjä (saavutettavuussuunnitelmissa toimenpiteet tulee määritellä konkreettisesti seurantamenetelmiä myöten).

Tavoite 6

1

Lisähuomioita tavoitteesta 6

Tavoitteen toteutumista edistävät sekä korkeakoulutukseen otettavien opiskelijoiden määrän lisääminen että opintojen etenemisen tukeminen saavutettavuutta lisäävillä toimenpiteillä.

Tavoitteen täsmennyksissä tärkeä huomio on, että ”opiskelijoiden geneeristen taitojen oppimista tuetaan”. Kaikissa korkeakouluissa tulisi olla kaikille opiskelijoille pakollisen oppimisvalmiuksien/erilaisten oppimisen tapojen peruskurssin lisäksi tarjolla lisäkursseja niille opiskelijoille, joille itselle sopivien oppimisen ja opiskelun tapojen löytäminen on haasteellista. Näillä kursseilla tulisi voida perehtyä muun muassa monikanavaiseen oppimiseen ja erilaisiin oppimisen perinteisiin ja digitaalisiin apuvälineisiin.

Tavoite 7

1

Lisähuomioita tavoitteesta 7

Yhtenäisen digitaalisen palveluympäristön toteuttaminen on kannatettava suunnitelma. Digitaalisen ympäristön – järjestelmien, alustojen, ohjelmien, käyttöohjeiden, navigointiohjeiden – kehittämisessä saavutettavuus tulee kuitenkin varmistaa kaikkien erilaisten opiskelijoiden (ja myös henkilöstön) osalta. Saavutettavuuden kehittämiseen on välttämätöntä ottaa mukaan kokemusasiantuntijat eri opiskelijaryhmistä. Esimerkiksi opiskelijat, joilla on lukivaikeus tai hahmottamisen vaikeus, voivat olla erinomaisia digitaalisen ympäristön testaajia ja saavutettavuusongelmien havaitsijoita. Digitaalisten ympäristöjen saavutettavuuden varmistaminen oppimisvaikeuksia omaaville opiskelijoille ja opettajille hyödyttää kaikkia opiskelijoita ja koko henkilöstöä.

Tavoite 8

1

Lisähuomioita tavoitteesta 8

Tavoitteen täsmennykset ovat erittäin kannatettavia. On erittäin tärkeää, että ”opettajankoulutukseen on mahdollista hakeutua moninaisilla taustoilla”. Erilaisten oppijoiden opettaminen ja ohjaaminen edellyttää paitsi tietoa myös ymmärrystä ja kykyä asettua oppilaiden asemaan ja tarkastella oppimista ja opettamista heidän lähtökohdistaan. Esimerkiksi opettajilla, joilla

itsellään on oppimisvaikeus, on ammatillisen tiedon ja osaamisen lisäksi kokemustietoa ja osaamista, jota he käyttävät opetusta suunnitellessaan ja toteuttaessaan. Kattava diversiteetti opetushenkilöstön joukossa on etu koko oppilaitokselle, kun erilaisten opettajien osaaminen saadaan kaikkien käyttöön erilaisten oppilaiden/opiskelijoiden kohtaamisessa sekä opetusmenetelmien ja oppimateriaalien kehittämisessä.

Toiseen täsmennykseen tulee lisätä oppimisvaikeuksiin liittyvä osaaminen: ”Korkeakoulut kehittävät opettajankoulutusten opetussuunnitelmia, tavoitteita ja sisältöjä niin, että niissä huomioidaan entistä paremmin kieli- ja kulttuuritietoiseen opetukseen, monikielisyyteen, oppimisvaikeuksiin sekä erilaisten oppijoiden kohtaamiseen liittyvä osaaminen.”

Opetushenkilöstön moninaisuuden ja kulttuurisen ymmärryksen lisäämiseksi olisi tärkeää, että muualla kuin Suomessa suoritettu opettajankoulutus voidaan tunnustaa ja lukea hyväksi opettajanpätevyyden hankkimisessa Suomessa.

Tavoite 9

1

Lisähuomioita tavoitteesta 9

-

Tavoite 10

1

Lisähuomioita tavoitteesta 10

Myös työelämään suunnatuissa koulutuspalveluissa tulee huolehtia koulutusten saavutettavuudesta eri työntekijäryhmien näkökulmista.

Tavoite 11

1

Lisähuomioita tavoitteesta 10

-

Tavoite 11

1

Lisähuomioita tavoitteesta 11

Tavoitteen täsmennyksessä todetaan, että ”saavutettavuuden toteutumista arvioidaan osana korkeakoulun laatujärjestelmää”. Saavutettavuuden edistäminen ja toteutuminen on hyvä sisällyttää korkeakoulujen laatujärjestelmiin, mutta sen seuranta ja arviointi tulisi varmistaa myös itsenäisenä osa-alueena, jota seurataan kansallisesti, kaikkia korkeakouluja koskevilla yhtenäisillä kriteereillä.

Tavoite 12

1

Lisähuomioita tavoitteesta 12

Tavoitteen täsmennyksissä todetaan, että ”korkeakoulu toteuttaa saavutettavuuden kehittämiseksi tilannekartoituksen”. Saavutettavuuden tilannekartoitus tulee tehdä kansallisella tasolla käyttäen yhtenäisiä indikaattoreita. Siten korkeakoulut saavat ajantasaisen tiedon omasta saavutettavuuden tilanteestaan suhteessa muihin korkeakouluihin. Tämä auttaa kutakin korkeakoulua asettamaan omat tavoitteensa ja aikatauluttamaan omat toimenpiteensä, mikä on tärkeää erityisesti niiden korkeakoulujen kohdalla, joiden saavutettavuus on heikommalla tasolla tai kaukana saavutettavuuden vähimmäistasosta.

Jotta saavutettavuussuunnitelmasta tulee toimiva työkalu, se ei saa jäädä muusta toiminnasta erilliseksi paperiksi vaan sen tulee linkittyä muihin toimintaa ohjaaviin asiakirjoihin, kuten strategiaan, henkilöstösuunnitelmaan, opetuksen kehittämissuunnitelmaan ja erillishankkeisiin.

Täsmennyksissä todetaan, että ”korkeakoulu nimeää saavutettavuuden toteuttamista koordinoivan henkilön tai tahon”. Tähän tulee lisätä seuraavat vaatimukset: ”Korkeakoulu varmistaa riittävät resurssit saavutettavuussuunnitelman laatimiseen ja toteuttamiseen. Tämä tulee tehdä aktiivisessa yhteistyössä opetushenkilöstön ja opiskelijoiden kanssa. Resursoinnin tulee olla pysyvä, jotta sillä varmistetaan saavutettavuuden jatkuva kehittäminen ja toteutumisen seuranta. Korkeakoulun tulee nimetä saavutettavuuden toteuttamista koordinoiva henkilö JA taho.

Mitä tarkoittaa, että ”korkeakoulun saavutettavuus ja yhdenvertaisuus ovat osa korkeakoulun viestintää ja markkinointia”? Korkeakoulun tulee aktiivisesti tiedottaa saavutettavuutta edistävästä toimenpiteistään ja erilaisille opiskelijoille tarjolla olevista tarpeenmukaisista tuesta ja erityisjärjestelyistä. Toisaalta viestinnän tulee olla kaikille saavutettavaa sekä teknisesti ja kognitiivisesti (viestinnän selkeys!), ja tiedon tulee löytyä helposti.

Tavoite 13

1

Lisähuomioita tavoitteesta 13

Tavoitteen voisi muotoilla toisin: ”Saavutettavuuden vaatimukset määritellään korkeakoulun hankintaohjeisiin ja sopimuksiin”. Saavutettavuuden vaatimusten tulee sisältyä myös yhteistyösopimuksiin.

Tavoite 14

1

Lisähuomioita tavoitteesta 14

Jotta henkilöstön saavuttavuusosaamisen kehittäminen voi olla pitkäjänteistä ja jatkuvaa, korkeakouluihin tulee rekrytoida riittävästi saavutettavuuden asiantuntijoita. Asiantuntemuksessa tulee varmistaa saavutettavuuden eri osa-alueet ja saavutettavuus kaikkien erilaisten opiskelijaryhmien näkökulmista. Jokaiseen korkeakouluun tulisi rekrytoida muun muassa erityisopettaja, joka vastaisi muun henkilöstön säännöllisestä ohjauksesta ja täydennyskoulutuksesta oppimisvaikeuksien osalta.

On erittäin hyvä, että täsmennyksissä on mainittu saavutettavuuden toteuttamisen sisällyttäminen henkilöstön työtehtävien kuvauksiin ja resursointiin. Tämä olisi kuitenkin hyvä täsmentää seuraavasti: ”Erityisvastuut ja resursointi määritellään työkuvauxiin. Koko henkilöstölle tulee velvoite toteuttaa saavutettavuutta omassa toiminnassaan.”

Täsmennyksissä mainitaan, että ”opiskelijoille järjestetään koulutusta saavutettavuudesta”. On tärkeää, että kaikki opiskelijat saavat tietoa saavutettavuuden eri osa-alueista ja saavutettavuudesta erilaisten ihmisten lähtökohdista/näkökulmista. Se on tarpeellista muun muassa kansalais- ja työelämätaitojen kehittämisessä. Opiskelijoille tulee myös järjestää tarpeenmukaisia, itsetuntemusta ja omia oppimisvalmiuksia kehittäviä kursseja, joissa pääpaino on itsensä kehittämisessä, oppimaan oppimisessa sekä opintojen ja työelämän saavutettavuuden tarkastelemisessa omasta/omien erityisominaisuuksien näkökulmasta. Näistä kursseista opiskelijalle on hyötyä hänen kaikissa myöhemmissä opinnoissaan.

Tavoite 15

1

Lisähuomioita tavoitteesta 15

Tämä on tärkeä tavoite. Korkeakoulujen tulee myös konkreettisten toimenpiteiden tasolla varmistaa, että kaikkien erilaisten opiskelija- ja henkilöstöryhmien näkökulmat ovat edustettuina. Kaikilta opiskelijoilta tulee kerätä säännöllisesti tietoa saavutettavuuteen liittyvistä kokemuksista, mikä todennäköisesti nostaa esiin erilaisia näkökohtia ja tarpeita osallistaa kehittämiseen erilaisia opiskelijaryhmiä.

Tavoite 16

1

Lisähuomioita tavoitteesta 16

-

Tavoite 17

1

Lisähuomioita tavoitteesta 17

Yhdenvertaisuuden toteuttamiseen opetuksessa, opiskelussa ja arvioinnissa tulee sisällyttää myös yhdenvertaisuus osaamisen osoittamisessa. Yhdenvertaisuuden toteutumiseksi on keskeistä, että opiskelijat voivat osoittaa osaamisensa erilaisin, omat erityisominaisuudet/toimintarajoitteet huomioon ottavin tavoin. Esimerkiksi lukivaikeuksisen opiskelijan voi olla paljon yhdenvertaisempaa osoittaa osaamisensa suullisesti kuin kirjallisesti. Erilaisia osaamisen osoittamisen tapoja tulee aktiivisesti kehittää ja tarjota opiskelijoille.

Tulee myös huolehtia siitä, ettei opiskelu ja osaamisen osoittaminen aiheuta erityisryhmille ylimääräisiä taloudellisia kustannuksia. Esimerkiksi lukivaikeuksien opiskelijan voi olla tärkeää saada opinnäytetyönsä oikoluettavaksi ennen sen jättämistä arvioitavaksi. Oikolukemisen/kirjoitusasun tarkistamisen tulisi olla yksi opiskelijan HOPSssa sovittu erityisjärjestely, josta ei koidu hänelle kustannuksia.

Tavoite 18

1

Lisähuomioita tavoitteesta 18

Tavoitteen täsmennykset ovat hyviä mutta jäävät melko avoimiksi. HOPS-käytännöissä tulee huolehtia siitä, että opiskelijalle suunniteltu tuki ja yksilölliset järjestelyt ovat kullakin kurssilla opettajan/kurssista vastaavan tiedossa ja että ne tarjotaan opiskelijalle proaktiivisesti. Tällä hetkellä opiskelija joutuu pääsääntöisesti pyytämään ja neuvottelemaan tarvitsemansa erityisjärjestelyt kunkin opettajan kanssa, kullakin kurssilla erikseen, mikä on opiskelijalle psykososiaalisesti todella kuormittavaa. Tähän tulee ehdottomasti saada muutos ja korkeakouluille yhtenäiset, toimivat käytännöt. Tuen saamisen tulisi olla alleviivaamatonta.

Täsmennys ”korkeakoululla on toimintamallit ohjauksen antamiseen opintojen eri vaiheissa” on erittäin tärkeä. Toimintamalleihin tulisi sisällyttää erikseen tuki/ohjaus erityisryhmille. Opiskelijoiden opintojen etenemisestä kerättävää systemaattista tietoa tulee hyödyntää opetuksen, ohjauksen ja tuen kehittämisessä.

Tavoite 19

1

Lisähuomioita tavoitteesta 19

Tavoitteen täsmennykset ovat hyviä, mutta niihin on syytä tehdä täydennys. Korkeakoulupedagogiikan kehittämisessä ja henkilöstökoulutuksissa tulee kiinnittää erityistä huomiota paitsi kieli- ja kulttuuritietoiseen opetukseen myös erilaiset oppimisvaikeudet ja toimintarajoitteet tiedostavaan ja huomioon ottavaan opetukseen. On varmistettava, että korkeakoulujen eri toiminnoissa on osaamista kehittää ja tukea henkilöstöä.

Tavoite 20

1

Lisähuomioita tavoitteesta 20

On erittäin tärkeää, että opiskelija nähdään korkeakoulussa kokonaisena ihmisenä, jonka hyvinvointi vaikuttaa opintomenestykseen ja opintomenestys hyvinvointiin. Erityisen hyvä täsmennys on, että ”korkeakoulu arvioi yhdessä opiskelijan kanssa ohjauksen ja tuen toteutumista”. Jos tämä toteutuu aidosti kuunnellen, korkeakoulu saa toimintansa kehittämiseksi arvokasta, yksilöityä ja seikkaperäistä tietoa.

Saavutettavuuden kehittämistä ajatellen olisi tarpeen tarkastella/tutkia, millaisen ylimääräisen psykososiaalisen kuormituksen erityisjärjestelyjen pyytäminen ja toteuttaminen aiheuttaa erityisryhmään kuuluville opiskelijoille.

Tavoite 21

1

Lisähuomioita tavoitteesta 21

Korkeakoulussa olisi kuitenkin hyvä olla ”palvelut” yksilöllisten opiskelujärjestelyjen hakemiseen ja toteutukseen (ei vain ”ohjeet ja käytännöt”). Järjestelyistä tulisi kertoa ei vain opintojen alussa vaan myös opintojen eri vaiheissa.

Täsmennys valitusmahdollisuudesta, mikäli yksilölliset järjestelyt eivät toteudu suunnitellulla tavalla, jää kuitenkin avoimeksi. Minne ja miten voi valittaa? Taho ja prosessi tulee määritellä, tiedotuksen valitusoikeudesta tulee olla selkeää ja tiedon helposti saatavilla. Opiskelijoille tulee antaa tarvittaessa apua valituksen tekemisessä. Mieluummin ’valitusoikeus’ kuin ’valitusmahdollisuus’.

Sisällytetäänkö valitusoikeus yliopisto- ja AMK-lakeihin vai tunnustetaanko se yhdenvertaisuuslain piiriin kuuluvaksi myös oppimisvaikeuksien edellyttämien yksilöllisten opiskelujärjestelyjen osalta?

Tavoite 22

1

Lisähuomioita tavoitteesta 22

-

Tavoite 23

1

Lisähuomioita tavoitteesta 23

On tärkeää, että korkeakoulut kehittävät ”valintatapoja siten, että aliedustettujen ryhmien suhteellinen osuus kasvaa ja opiskelijakunnan moninaisuus lisääntyy”. Osaamisen osoittaminen kirjallisesti on esimerkiksi lukivaikeuksisille muita vaikeampaa, ja siten tämän ryhmän menestyminen ylioppilaskokeissa ja korkeakoulujen pääsykokeissa ei välttämättä vastaa heidän todellista osaamistaan.

Tavoite 24

1

Lisähuomioita tavoitteesta 24

Korkeakoulujen ulkoisilla verkkosivuilla tulee olla tieto myös valintakokeiden erityisjärjestelyistä ja niiden hakemisen prosessista.

Olisi suotavaa, että korkeakouluilla olisi mahdollisimman yhtenäiset valintaprosessien käytännöt ja että niistä myös tiedotetaan mahdollisimman yhtenäisesti ja selkeästi. Myös valintakokeiden erityisjärjestelyiden tulisi olla mahdollisimman yhdenmukaiset kaikissa korkeakouluissa.

Tavoite 25

1

Lisähuomioita tavoitteesta 25

Sen lisäksi, että ”korkeakoululla on kirjalliset ohjeet sekä osaaminen ja muut resurssit hakijoiden tarvitsemien yksilöllisten järjestelyjen toteuttamiseksi”, ohjeiden tulee olla selkeät ja helposti löydettävissä.

Palautetta tulee kerätä valintakokeiden kokonaisuudesta säännöllisesti kaikilta niihin osallistuneilta, ei vain yksilöllisiä järjestelyjä hakeneilta.

Tavoite 26

1

Lisähuomioita tavoitteesta 26

Tässä on keskeistä kehittää digitaalisia järjestelmiä siten, että ne mahdollistavat kaikilta osin yhdenvertaisen osallistumisen ja osaamisen osoittamisen valintakokeissa.

Tavoite 27

1

Lisähuomioita tavoitteesta 27

-

Tavoite 28

1

Lisähuomioita tavoitteesta 28

-

Tavoite 29

1

Lisähuomioita tavoitteesta 29

-

Tavoite 30

1

Lisähuomioita tavoitteesta 30

Tämä tavoite koskee muitakin aliedustettuja ryhmiä kuin kv-opiskelijoita, joten sen olisi hyvä olla muun kuin 9.2.5 Kansainväliset opiskelijat ja tutkijat -otsikon alla.

Harjoittelusopimuksissa ja harjoittelupaikan soveltuvuudessa on huomioitava saavutettavuus.

Tavoite 31

1

Lisähuomioita tavoitteesta 31

Tähän olisi hyvä lisätä, että ”korkeakoulut tekevät aktiivisesti yhteistyötä Celian (Näkövammaisten kirjasto) kanssa kirjastopalvelujen – kuten myös oppimateriaalien – saavutettavuuden kehittämiseksi”.

Tämäkin tavoite koskee kaikkia opiskelijoita, joten sen tulisi olla jonkun muun kuin 9.2.5 Kansainväliset opiskelijat ja tutkijat -otsikon alla.

Tavoite 32

1

Lisähuomioita tavoitteesta 32

Myös tämä tavoite koskee kaikkia opiskelijoita ja sen tulisi olla jonkun muun kuin 9.2.5 Kansainväliset opiskelijat ja tutkijat -otsikon alla.

Tavoite 33

1

Lisähuomioita tavoitteesta 33

-

Tavoite 34

1

Lisähuomioita tavoitteesta 34

-

Tavoite 35

1

Lisähuomioita tavoitteesta 35

-

Tavoite 36

1

Lisähuomioita tavoitteesta 36

-

Tavoite 37

1

Lisähuomioita tavoitteesta 37

Erityisryhmien tarvitsemien digitaalisten apuvälineiden ja helppokäyttötoimintojen käytön opastus tulee sisällyttää osaksi yksilöllistä ohjausta ja tukea. Myös henkilöstön tulee saada digiapuvälineiden käyttöön perehdytystä.

Tavoite 38

1

Lisähuomioita tavoitteesta 38

Viestinnän osalta voisi olla hyvä täsmentää saavutettavuuskäsitettä jakaen se tekniseen ja kognitiiviseen saavutettavuuteen. Viestintään liittyen saavutettavuus ymmärretään usein edelleen enemmän teknisenä saavutettavuutena (verkkosivut, eri digitaaliset viestintäkanavat), ja siksi olisi hyvä muistuttaa sen kognitiivisesta saavutettavuudesta, jolla tarkoitetaan kaiken viestinnän ymmärrettävyyttä ja helppolukuisuutta. Tämä tarkoittaa mm. selkeän yleiskielen käyttöä, visuaalisten elementtien hyödyntämistä, mahdollisuutta kuunnella tekstimuodossa oleva informaatio, digitaalisten järjestelmien selkeää ja ymmärrettävää navigointilogiikkaa ja -ohjeistusta.

Korkeakouluun opiskelijaksi hakevan tulisi jo hakuvaiheessa voida arvioida ja vertailla korkeakoulujen saavutettavuutta, kuten miten korkeakoulu on täyttänyt kansalliset saavutettavuuden kriteerit. Tämän tulee olla mahdollista korkeakoulun ymmärrettävän ja

läpinäkyvän viestinnän avulla. Korkeakoulujen tulisi viestiä myös aiempaa avoimemmin ja selkeämmin eri opiskelualojen tyypillisistä työn sisällöistä ja työllistymisen näkymistä.

Tavoite 39

1

Lisähuomioita tavoitteesta 39

Viestintään kuuluu myös korkeakoulun sisäinen sekä henkilöstön ja opiskelijoiden välinen viestintä, jonka saavutettavuutta tulisi voida arvioida ja kehittää sekä henkilöstön että opiskelijoiden palautteiden avulla. Opintotehtäviin, vaihtoehtoihin toteutustapoihin, kurssien sisältöihin, ilmoittautumisen käytäntöihin ja aikatauluihin liittyvän viestinnän/tiedottamisen tulee olla yhdenvertaisesti saavutettavaa kaikille opiskelijaryhmille.

Tällä hetkellä korkeakouluissa yksinkertaisetkin asiat, kuten seuraavan lukukauden kursseille ilmoittautuminen, hyväksilukulomakkeen käyttäminen tai lopputyön jättäminen arvioitavaksi, saattavat olla vaikeaselkoisia ja monimutkaisia kenelle tahansa käyttäjälle. Korkeakoulun intranet on saattanut paisua mahdottomaksi käyttää vuosien varrella kertyneen vanhentuneen informaation vuoksi eikä sisäistä linkittämistä käytetä, vaan esimerkiksi erillisessä tiedotteessa kerrottu navigointipolku tulisi muistaa ulkoa. Lisäksi eri oppimisalustoja (intranetin työtilat, Moodle, Teams) saatetaan käyttää rinnakkain, ja niissä on kussakin oma logiikkansa. Ilman opiskelijoiden omaa verkostoitumista ja keskinäistä ohjausta ja neuvontaa moni opiskelija jäisi epätietoiseksi siitä, mitä hänen kulloinkin odotetaan tekevän.

Tavoite 40

1

Lisähuomioita tavoitteesta 40

-

Tavoite 41

1

Lisähuomioita tavoitteesta 41

Tulisivatko maahanmuuttajien valmentavaa koulutusta koskevat säännökset myös AMK-lakiin?

Tavoite 42

1

Lisähuomioita tavoitteesta 42

-

Tavoite 43

1

Lisähuomioita tavoitteesta 43

-

Tavoite 44

1

Lisähuomioita tavoitteesta 44

-

Tavoite 45

1

Lisähuomioita tavoitteesta 45

Tietämättä tarkemmin, mitä pilotin käytännössä suunnitellaan sisältävän, tavoite on erittäin tärkeä. Monet maahanmuuttajataustaisten nuorten vanhemmat eivät ole omien oppimisen haasteidensa takia oppineet suomea/ruotsia odotetusti ja niin, että he voisivat osallistua lastensa koulunkäyntiin ja tukea nuortensa koulutusvalintoja millään tavalla. Tilanteen korjaamiseksi tälle ryhmälle tulisi ehdottomasti kehittää suomen/ruotsin kielen oppimishjelma, joka ottaa paremmin huomioon heidän lähtötilanteensa ja mahdolliset kielelliset erityisvaikeutensa kuin tällä hetkellä kotouttamiskoulutuksissa käytössä olevat kielen opetusmenetelmät tekevät. Tällainen kielenoppimishjelma tulisi kehittää myös maahanmuuttajataustaisille lapsille/nuorille, jotka eivät koulujen S2-opetuksessa ja kielitietoisessa perusopetuksessa opi kotimaisia kieliä odotetusta ja joiden kielitaito jää niin heikoksi, ettei se vastaa edes toisen asteen koulutuksen vaatimuksia.

Tällaisen maahanmuuttajavanhempien ja -lasten/nuorten lähtökielen ja arjen kieliympäristön huomioivan kielenoppimishjelman toteuttamiseen on olemassa suunnitelma ja toteuttajat (mm. Turun yliopiston oppimisanalytiikan keskus, Aalto-yliopiston puheentunnistuslaitos, Erilaisten oppijoiden liitto/Monikieliset erilaiset oppijat ry). Rahoitus toistaiseksi puuttuu. Tästä annamme mielellämme lisätietoja.

Tavoite 46

1

Lisähuomioita tavoitteesta 46

Tämä tavoite koskee kaikkia opiskelijoita ja siis muitakin vähemmistöryhmiä kuin maahanmuuttotataustaisia.

Tavoite 47

1

Lisähuomioita tavoitteesta 47

Tämän tavoitteen tulisi koskea myös muita korkeakoulutuksessa aliedustettuja ryhmiä.

Tavoite 48

1

Lisähuomioita tavoitteesta 48

-

Tavoite 49

1

Lisähuomioita tavoitteesta 49

-

Tavoite 50

1

Lisähuomioita tavoitteesta 50

Tietoisuuden lisääminen ei riitä, tarvitaan myös tukea ja palveluja.

Lausunnonantajan muita huomioita luonnoksesta

Suunnitelmassa/suosituksissa tulee tarkistaa erilaisia oppijoita/oppimisvaikeuksia kokevia henkilöitä koskevat käsitteet ja käyttää niitä johdonmukaisesti.

’Erilaiset oppijat’ (luvun 5.10 otsikko) on näkemyksemme mukaan tässä yhteydessä liian lakea käsite. Erilaiset oppijat -käsitettä ei virallisesti käytetä oppilaitoksissa eikä asiantuntijoiden ja tutkijoiden keskuudessa kuvaamaan henkilöitä, joilla on oppimisvaikeuksia, ja kun käsitettä käytetään, sillä tarkoitetaan vaihtelevasti erilaisia ominaisuuksia ja ryhmiä.

Luvussa 6.6 ’Vammaiset, toimintarajoitteiset’ toimintarajoitteiksi luetaan ”keskittymis- ja oppimiskyvyn ongelmat”. Tarkoitetaanko näillä oppimisvaikeuksia vai muita keskittymiseen ja oppimiseen vaikuttavia haasteita? Sivulla 11 on kirjoitettu, että ”myös maahanmuuttajat, maahanmuuttotautaiset, vammaiset ja toimintarajoitteiset sekä muut haavoittuvassa asemassa olevat ryhmät jäävät koulutuksessa ja osaamisessa muista väestöryhmistä jälkeen”. Luetaanko tässä kohtaa oppimisvaikeuksia kokevat toimintarajoitteisten ryhmään? Sama kysymys koskee tekstiä sivulla 31: ”Joustavat opintopolut voivat KARVIN mukaan toimia keinona edistää yhdenvertaisuuden ja korkeakoulutuksen saavutettavuuden toteutumista eri ryhmien näkökulmasta (sosioekonominen asema, alue, sukupuoli, maahanmuuttajatausta, etniset ryhmät, kieliryhmät ja toimintarajoitteiset).” Sivulla 93 puolestaan on kirjoitettu, että ”esteettömyyttä ei enää yhdistetty vammaisiin ja erilaisiin oppijoihin, vaan se nähtiin laajasti koko korkeakouluyhteisöä koskevana asiana”. Tarkoitetaanko tässä erilaisilla oppijoilla oppimisvaikeuksia kokevia opiskelijoita?

’Toimintarajoitteet’ voi olla toimiva yläkäsite, mutta silloin se pitää avata ja määritellä tarkasti, jotta lukija ymmärtää, mitkä ryhmät sen alle kuuluvat. Oppimisvaikeus voidaan periaatteessa nähdä toimintarajoitteena, kuten vamma tai sairaus tai mielenterveyden häiriö, mutta suositeltavampaa ja selkeämpää on määritellä oppimisvaikeuksia kokevat omana ryhmänään ilman tarpeetonta yläkäsitettä.

Oppimisvaikeuksia kokevat on esitetty omana ryhmänään luvussa 6.8 ’Erilaiset oppijat, oppimisvaikeuksiset’. Tämä luku on epäjohdonmukainen ja sekava alkaen erilaisten oppijoiden / oppimisvaikeuksisten määrittelystä ja jatkuen käsittelemään korkeakouluopiskelijoiden psyykkisiä vaikeuksia ja korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimusta (KOTT). Oppimisvaikeuksia kokevien ryhmä tulee käsitellä selkeästi ja johdonmukaisesti omana ryhmänään, eikä sitä tule yhdistää psyykkisiä ongelmia/mielenterveysongelmia kokevien ryhmään.

Oppimisvaikeus-käsite on paljon käytetty, mutta sen määritelmät vaihtelevat paljon asiantuntijoiden ja tutkijoidenkin keskuudessa, ja arkikielessä sitä käytetään hyvinkin laveasti. Käsitteen määrittely tarkasti saavutettavuussuunnitelmassa on tärkeää, jotta 1) ymmärretään, mistä erityisryhmästä puhutaan, ja 2) osataan suunnitella ja kohdentaa tämän ryhmän kannalta keskeiset saavutettavuutta edistävät toimenpiteet. Oppimisvaikeuksia kokevien ryhmä on oma, nimenomaan oppimisvaikeuden perusteella muista poikkeava ryhmänsä, jonka osalta korkeakoulutuksen saavutettavuuteen liittyy useita käytäntöjä, toimenpiteitä ja ennen kaikkea tiedon ja ymmärryksen lisäämistä opetushenkilöstön keskuudessa ja laajemmin yhteiskunnassa.

Saavutettavuussuunnitelmassa määritelmä voisi olla seuraava:

”’Kehitykselliset oppimisvaikeudet’ (myöhemmin ’oppimisvaikeudet’) ovat synnynnäisiä, keskushermoston toiminnan poikkeavuudesta johtuvia vaikeuksia, jotka ilmenevät tietyn taidon alueella, kuten luku- ja/tai kirjoitustaidossa tai matematiikan taidoissa. Ne voivat aiheuttaa haasteita myös hahmottamisessa, tarkkaavuudessa ja muistissa. Ryhmä on melko suuri: yksittäisiä oppimisvaikeuksia esiintyy 5–10 %:lla väestöstä. Yleisin ja tunnetuin oppimisvaikeus on lukivaikeus (lukemisen ja kirjoittamisen erityisvaikeus).”

Ks. Infograafi oppimisvaikeuksista – Erilaisten oppijoiden liitto ry (eoliitto.fi)

Lisäksi ehdotamme, että ’erilaisten oppijoiden’ tai ’oppimisvaikeuksisten’ sijasta saavutettavuussuunnitelmassa puhutaan johdonmukaisesti ’oppimisvaikeuksia kokevista henkilöistä’.

Tarkentavina tietoina tämän ryhmän osalta on hyvä todeta seuraavaa:

Suomessa ei ole tällä hetkellä saatavilla virallisia tilastoja siitä, kuinka paljon oppimisvaikeuksien takia tukea tarvitsevia opiskelijoita on korkeakouluissa. Korkeakouluopiskelijat ilmoittavat lukivaiveuksia ja muita oppimisvaikeuksia kuitenkin aiempaa useammin. Eurostudent VII -kyselytutkimuksen (2019) mukaan ammattikorkeakouluopiskelijat ilmoittavat yliopisto-opiskelijoita useammin erilaisia oppimisvaikeuksia (AMK-opiskelijat 7,2–7,4 %, yo-opiskelijat 3,8–4,8 %), ja vuoden 2012 korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimuksen mukaan 6–8 %:lla opiskelijoista oli lukivaiveuteen viittavia piirteitä. Hieman yli puolet oppimisvaikeuksia ilmoittavista opiskelijoista kokee vaikeuksien haittaavan opintoja.

Oppimisvaikeuksia kokevien ryhmä on moninainen, ja opiskelijoilla on erilaisia kokemuksia opiskelusta ja tuen saamisesta opintoihin. Eurostudent VII -kyselyssä oppimisvaikeuksia raportoivista opiskelijoista 23 % ilmoitti, ettei saa lainkaan tukea, ja 15 %, ettei tarvitse tai halua tukea. Osalla oppimisvaikeus oli ollut jo pitkään tiedossa, mutta virallinen todistus omasta lukivaiveudesta piti hankkia vasta aikuisena ja usein itse. Usein todistus lukivaiveudesta on hankittava yksityisiltä toimijoilta omalla kustannuksella. Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimuksesta puolestaan käy ilmi, että hyvin monella korkeakouluopiskelijalla oppimisvaikeudet todetaan suhteellisen myöhään. Vain 38–56 %:lla opiskelijoista vaikeudet oli todettu alle 16-vuotiaana.

Kansainvälisten tutkimusten mukaan oppimisvaikeuksiin suunnatuilla tukipalveluilla voidaan edistää opiskelijoiden opinnoissa suoriutumista ja opiskelumenestystä. Keskeistä on kokonaisvaltainen tuki. (Ks. Uutta tutkimusta korkeakouluopiskelijoiden oppimisvaikeuksista – Luksitko-lehti (eoliitto.fi))

Oppimisvaikeudet ovat usein perinnöllisiä ja ilmenevät riippumatta henkilön muusta lahjakkuudesta. Viimeksi mainittu on tärkeää ymmärtää ja nostaa esiin korkeakoulujen henkilöstön koulutuksissa ja suunniteltaessa tälle ryhmälle saavutettavuutta edistäviä toimenpiteitä. Tämän ryhmän tarvitsemien tukikeinojen ja erityisjärjestelyjen tarkoitus on poistaa ja madaltaa niitä koulutukseen pääsyn, oppimisen ja opiskelun esteitä, jotka aiheutuvat vaikeuksista edellä mainituissa taidoissa. Koulutuksen oppimääriin, oppisisältöihin ja osaamisvaatimuksiin ei pääsääntöisesti ole tarpeen tehdä mukautuksia.

OHO! -hankkeessa laadittu korkeakoulujen saavutettavuuskriteeristö on hyvä pohja korkeakoulujen omien saavutettavuussuunnitelmien laatimiseen, ja se kannattaa liittää kansallisen korkeakoulutuksen saavutettavuussuunnitelman/-suositusten liitteeksi. Myös Jyväskylän yliopistossa kehitettyyn opiskelijoiden hyvinvoinnin ja oppimisen tuen malliin kannattaa tutustua: Student Life -Opiskelijoiden hyvinvoinnin edistäminen — Jyväskylän yliopisto (jyu.fi).

Erilaisten oppijoiden liitto on laatinut lausunnon ajatellen erityisesti niitä opiskelijoita, joilla on kapea-alaisia oppimisvaikeuksia. Kannamme kuitenkin huolta korkeakoulutuksen saavutettavuudesta myös niiden opiskelijoiden kohdalla, joilla oppimisen ja/tai opiskelun haasteita

aiheuttavat erilaiset neuropsykiatriset oireyhtymät, kuten ADHD ja autismikirjo. Myös näiden erityisryhmien osalta tulee kuulla sekä asiantuntijoita että kokemusasiantuntijoita.

Lopuksi: Saavutettavuussuunnitelman tulisi olla selkeäkielinen ja selkeärakenteinen sekä käsitteiden käytössä johdonmukainen. Tämän suhteen luonnoksessa on vielä paljon muokattavaa. Lopussa esitetyt tavoitteet ovat selkeämmät, mutta niidenkään jäsentyminen ei ole täysin johdonmukaista. Otsikot, alaotsikot ja niiden alla olevat tekstit/sisällöt eivät kaikilta osin vastaa toisiaan. Tavoitteet sisältävät osittain epäselvästi sekä kaikkia opiskelijoita että erityisryhmiä koskevia tavoitteita. On tärkeää, että saavutettavuussuunnitelma/-suositukset jaetaan sen valmistuttua laajasti ja että se itse on mahdollisimman saavutettava paitsi teknisesti myös kognitiivisesti.

Reinikainen Sarianna
Erilaisten oppijoiden liitto ry